

MARTINA HERANOVÁ

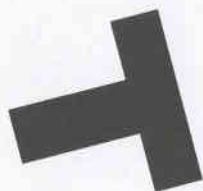
vedoucí Katedry bezpečnostních studií CEVRO Univerzity

PÁD GLOBÁLNÍ VELMOCI

Rozbití Spojenými státy vedeného euroatlantického impéria a zprůtrhání spojeneckých svazků s klíčovými partnery, kteří dominantní americkou roli ve světovém uspořádání dlouhodobě podporovali a respektovali, vede pouze k zásadnímu oslabení země a jejímu definitivnímu pádu jako nejmnocnější globální velmoci. Extrémní a nevypočitatelné chování prezidenta Trumpa k dosavadním americkým spojencům pak přímo vyvolává diskuse o jeho přičetnosti.

PÁD GLOBÁLNÍ VELMOCI

MARTINA HERANOVÁ



Od vzniku unipolárního mezinárodního řádu po konci studené války nebyla ještě nikdy globální pozornost upřena tak výrazně na nejmocnější zemi světa a změny v jejím vedení. Návrat muže, který nikdy neuznal svou předchozí politickou porážku a prezentoval své jasné odhodlání radikálně změnit vše, co jeho předchůdci po desetiletí budovali, od počátku vzbuzoval směs obav a očekávání napříč celým světem. Míra, v jaké je během několika týdnů naplnil, ale nakonec předčila všechny představy. Rozbití stávajícího světového řádu postaveného na mezinárodním právu, zpřetrhání spojeneckých svazků a navázání spolupráce s diktátory se staly šokem i pro nejotrlejší politické představitele z řad demokratických i autoritářských států.

ÚPADEK AMERICKÉ ŘÍŠE

O oslabování Spojených států amerických na mezinárodní scéně a prohlubující se neschopnosti čelit největším bezpečnostním výzvám současného světa se hovoří již léta. Pokud bychom měli přesněji

identifikovat bod zlomu, kdy USA jako globální velmoc přestaly plnit svou roli „světového policisty“ a strážce mezinárodního řádu postaveného na vládě práva a respektu územní celistvosti všech jeho členů, museli bychom se vrátit do roku 2008 k nepotrestané ruské agresi vůči Gruzii. Právě tato událost a následná reakce tehdy nově zvoleného amerického prezidenta Baracka Obamy, který namísto tvrdého postupu odměnil agresora „restartem“ vzájemných vztahů a prohloubením spolupráce, významně posílila nejen samotné Rusko, ale zásadním způsobem povzbudila k realizaci vlastních geopolitických cílů i další aktéry usilující o revizi existujícího světového uspořádání.

Mezinárodní krize v následujících letech pak jasně potvrdily, že americké administrativy, ať už vedené Demokraty či Republikány, již nedokáží globální bezpečnostní problémy adekvátně řešit. Ruská invaze na Ukrajinu a okupace Krymu, stejně jako důsledky Arabského jara na Blízkém východě a selhání při stabilizaci Afghánistánu, poukázaly na rostoucí americkou neochotu bránit stávající mezinárodní řád. Zatímco demokratické administrativy vedené Barackem Obamou a Joem Bidenem v zásadě redukovaly své mezinárodní angažmá a závazky, aniž by získaly cokoliv pozitivního na oplátku, republikánská administrativa Donalda Trumpa přistoupila k transakčnímu přístupu a snažila se na vyklizení amerických pozic ve světě „vydělat“ alespoň ekonomicky. Odhodila přitom jakékoliv hodnotové zábrany a neváhala jednat ani s diktátory a teroristy.

Chování politických elit se pak zásadním způsobem podepsalo i na americké společnosti. Zklamání z nadějí vkládaných do prvního černošského prezidenta spolu s klesající životní úrovní velké části obyvatel vedlo k vzestupu populismu, jehož hlavním reprezentantem se stal podnikatel Donald Trump, slibující obnovu americké politické a hospodářské moci a řešení problémů majících negativní dopad na životy občanů USA. Volba tohoto muže prezidentem ovšem vydláždila cestu k hluboké polarizaci společnosti a jejímu rozštěpení na zaryté příznivce a odpůrce jeho politiky. Trumpovy schopnosti manipulovat davem, zejména z řad méně vzdělaných voličů, vyústily následně ve vytvoření sekty loajálních podporovatelů ochotných udělat pro svého

vůdce cokoliv, a slepě jej následovat kamkoliv. Jasným důkazem se stal útok těchto lidí na americký Kongres, když uvěřili jeho prohlášením o „ukradených“ volbách v souvislosti s jeho neúspěšnou obhajobou prezidentského mandátu v roce 2020.

Ani faktický pokus o státní převrat a množství dalších obvinění spojených s osobou Donalda Trumpa nicméně nevedly k přehodnocení amerického směřování a nalezení léku, který by přispěl k ozdravení americké společnosti. Slabost ve vedení obou hlavních politických stran nedokázala vygenerovat kandidáta, který by se stal opětovným pojištěním amerického národa a nabídl jinou vizi než sobeckost a „chléb a hry“ pro nejchudší vrstvy dlouhodobě frustrovaných obyvatel. Joe Biden nikdy nebyl v tomto směru reálnou alternativou, americkou agónií pouze prodloužil. Návrat posíleného Trumpa pak všechny negativní emoce jen znásobil. Oproštěn od jakékoliv vnější korekce rozpoutal frontální útok proti základům americké demokracie, vládě práva a institucím, které se o něj opírají. Přesvědčení o vlastní výjimečnosti, neomylnosti a další problematice charakterové rysy z něj vytvořily nebezpečného jedince schopného prosadit vše, co si usmyslí, a bez ohledu na ostatní. Moc koncentrovaná v jeho ruce navíc přilákala i řadu dalších osob s podobnými sklony, které se rozhodly vetřít do jeho přízně a využít jeho úspěchu k realizaci svých vlastních ambicí a cílů. Z amerického prezidenta se tak stal nový imperátor s výhledově neomezenými pravomocemi, který bude rozhodovat „o životě a smrti“ nejen obyvatel vlastní říše, ale společně s dalšími diktátory i „o přežití či nepřežití“ ostatních států a národů světa.

ŠÍLENÝ VLÁDCE ROZBÍJÍ VLASTNÍ IMPÉRIUM

Donald Trump je přesvědčen o tom, že zastaví politický a hospodářský úpadek Spojených států amerických a obnoví jejich postavení a respekt na mezinárodní scéně. Všechny kroky, které zatím podnikl, ale vedou k pravému opaku a systematicky zemi ničí zevnitř i navenek. Pro globální vliv americké říše se jeho politika stala smrtící a vede ke ztrátě posledních zbytků amerického prestiže ve stávajícím světovém uspořádání. Americký prezident se proměnil v ničitele mezinárodního řádu postaveného

na demokratických principech a v tvůrce globálního chaosu a nejistoty, v němž bude rozhodovat pouze vojenská síla, v jejímž navyšování a modernizaci však jeho země výrazně zaostává. Ve své zaslepenosti nepochopil, že skutečná síla velmoci se opírá o hodnotová spojení, která jediná mohou přinést stabilitu a trvalé udržení míru a prosperity. Nejsou to dohody s diktátory a autoritářskými vládci, kteří nikdy své sliby nedodrží.

Rozbití Spojenými státy vedeného euroatlantického impéria a zpřetrhání spojeneckých svazků s klíčovými partnery, kteří dominantní americkou roli ve světovém uspořádání dlouhodobě podporovali a respektovali, vede pouze k zásadnímu oslabení země a jejímu definitivnímu pádu jako nejmocnější globální velmoci. Extrémní a nevypočitatelné chování prezidenta Trumpa k dosavadním americkým spojencům pak přímo vyvolává diskuse o jeho přičetnosti. Vznášení územních požadavků pod hrozbou uplatnění ekonomické a vojenské síly, masivní uvalování cel a jejich následné přehodnocování nebo pokusy o zasahování do vnitřní politiky jednotlivých států se dají jednoznačně hodnotit jako nepřátelské jednání, které je v zásadním rozporu s demokratickými principy a vládou práva v mezinárodních vztazích.

V kontrastu s tím je naopak Trumpův vstřícný přístup k diktátorům a agresivním režimům, v první řadě k Rusku, které USA a euroatlantické společenství považuje po desetiletí za svého největšího nepřítel. Ignorování tohoto faktu a snaha o uzavření vzájemně výhodné dohody na úkor Ukrajiny dělá z americké administrativy schvalovatele útočné války za účelem územního zisku a podílníka na kořisti nevinné oběti, která se již tři roky statečně brání vojenské přesile sousední jaderné mocnosti. Americké nepodpoření posledních rezolucí OSN odsuzujících ruskou agresi a potvrzujících územní celistvost Ukrajiny, odchod z mezinárodní skupiny vyšetřující ruskou odpovědnost za válečné zločiny spáchané na Ukrajině a americko-ruská zákulisní jednání o obnově spolupráce, jakmile bude ukrajinská záležitost vyřešena, vedou k jedinému závěru, a to že vše směřuje k uzavření nového velmocenského paktu po vzoru nacistického Německa a Sovětského svazu. Dohoda o neútočení a rozdělení sfér vlivu ve východní Evropě je opět na stole, přičemž klíčovými zájmovými teritorii je nyní Ukrajina.

Zatímco Rusko chce dosáhnout svých geopolitických cílů a rozšířit své impérium o další území, USA mají enormní zájem o ukrajinské nerostné bohatství s cílem zajistit si trvalý přísun vzácných kovů a minerálů pro další rozvoj své ekonomiky. Přitom je zcela zjevné, že ani jedné ze stran nejde o zachování územní celistvosti Ukrajiny. Právě naopak, Rusko usiluje o získání kontroly nad celou Ukrajinou a USA tomu nehodlají bránit. Tlačí Ukrajinu do uzavření nevýhodného míru, který ovšem odmítají jakýmkoliv způsobem garantovat. Vystupují proti členství Ukrajiny v NATO a nejsou připraveny se podílet ani na mezinárodním zajištění nových ukrajinských hranic. Nemají totiž důvod, Rusko jim přístup k surovinám bude garantovat i po připojení Ukrajiny. Ostatně to již ruský vůdce Vladimir Putin jasně naznačil svou nabídkou nerostného bohatství nacházejícího se na aktuálně okupovaných ukrajinských územích.

Dalším extrémně pozitivním gestem vůči všem světovým diktátorům je pak zásadní přehodnocení americké politiky v oblasti boje proti hybridním hrozbám a nepřátelskému vlivovému působení. Ukončení financování vysílání Hlasu Ameriky, Rádia Svobodná Evropa a dalších rozhlasových stanic zaměřených na šíření objektivních informací do států, kde je přístup k necenzurovaným faktům omezen, znamená rezignaci na obranu amerických zájmů v zahraničí před nepřátelskou propagandou a dezinformacemi, kterým po desetiletí tyto mediální nástroje úspěšně slouží. Společně s radikálními škrty v programech USAID, které tvořily nejvýznamnější „měkkou sílu“ při prosazování amerických zájmů ve světě, jde o sérii kroků, z nichž budou revizionistické autoritářské mocnosti jednoznačně profitovat.

Tento nový přístup má současně velmi výrazný dopad také na domácí scénu v USA. Ukončení boje proti šíření dezinformací zrušením programů na ověřování faktů na klíčových amerických sociálních sítích, pozastavení zákazu čínské sociální sítě TikTok i tažení proti federálnímu ministerstvu školství učinily americkou společnost extrémně zranitelnou proti všem vnějším i vnitřním tlakům. Zájemem prezidenta Trumpa totiž rozhodně není posílení mediální gramotnosti a kritického myšlení obyvatel USA. Potřebuje oddané stoupence, kteří bez hlubšího přemýšlení budou věřit všem jeho dezinformačním výročkům

a konspiračním teoriím, které opakovaně šíří a které v minulosti vedly k zablokování jeho účtů na sociálních sítích. Jeho cílem je ovládnout masy, které ho budou, tak jako každého diktátora, nekriticky následovat a obdivovat. Tato opatření jsou však dvousečná, protože současně otevírají prostor i všem americkým nepřítelům, kteří s uplatněním svého vlivu na nechráněné občany nebudou váhat a nabízenou příležitost využijí.

VÍTEJTE V NOVÉM SVĚTOVÉM ŘÁDU DIKTÁTORŮ

Donald Trump si vytkl za cíl vytvořit nový svět, v němž Spojené státy americké budou hrát opětovně hlavní roli a budou rozhodovat jako dominantní mocnost o všech klíčových otázkách týkajících se mezinárodní bezpečnosti. Tyto ambice však mají také Rusko a Čína, které se na formování nového světového uspořádání, jenž by vedlo k naplnění jejich geopolitických expanzivních cílů, rozhodně chtějí podílet. V osobě nového amerického prezidenta vidí skvělou příležitost, jak prostřednictvím vzájemně výhodných dohod těchto cílů dosáhnout. Vytváří se tak nový globální koncert velmocí, přesněji globální triáda vojensky nejsilnějších mocností, které budou silou prosazovat svou vizi nového mezinárodního řádu, jenž již nebude postaven na demokratických principech chránících zájmy slabších, ale naopak na diktátu mocných, kterému se ostatní budou muset podříditi.

Americký prezident tvrdí, že v oblasti zahraniční a bezpečnostní politiky je jeho hlavní snahou zabránit 3. světové válce. Dohody s diktátory na úkor jiných mezinárodních aktérů ovšem k tomuto cíli nevedou. Krátkodobě mohou přinést USA prospěch, válečný střet však neodvrátí. Trvalý mír s autoritářskými režimy, které závazky dodržují, jen pokud jim nepřekážejí, v žádném případě nezaručí. Historie v tomto směru hovoří jasnou řečí. Donald Trump se ale o dějiny nezajímá, nezná ani mentalitu svých ruských a čínských protějšků. Ve své samolibosti tak vede USA do pasti nastražené vlčími diktátory, kteří si na americké naivitě a chybném úsudku s radostí pochutnají.

Po Ukrajině tak na řadu přijde Tchaj-wan. Dohoda s komunistickou Čínou bude pro amerického prezidenta velmi lákavá. Válka o malý

ostrov, jehož minulost je s Čínou tak jako tak provázána, by americkou ekonomiku pouze poškodila. Lze tedy očekávat uzavření podobně výhodného obchodu jako v případě Ruska, tedy přenechání území Číně při zajištění kontroly nad výrobou vyspělých tchajwanských čipů. V tomto případě půjde o přesun výroby a technologií do USA, na který ostatně již nyní prezident Trump tlačí pod hrozbou uvalení cel na tchajwanské firmy. Tím však americké ambice zdaleka nebudou uspokojeny a na řadu přijdou i vlastní územní požadavky, které se budou týkat primárně Grónska, o nějž USA pod Trumpovým vedením dlouhodobě usilují.

Šokovaná Evropa tak bude čelit diktátorským manýrům svého bývalého hlavního spojence, který bude rozsévat pouze zkázu a dále štěpit evropské partnery na jeho podporovatele a odpůrce, čímž bude pouze umetat cestu expanzivnímu Rusku. Výsledkem bude rozvrácená Evropská unie i NATO, které již nebude garantovat bezpečnost svých členů. Jak ostatně prezident Trump uvedl, americké záruky bezpečnosti se budou týkat pouze těch aliančních států, které budou vydávat na obranu nejen již dříve odsouhlasená 2 % HDP, ale nově celých 5 % HDP. Ani splnění těchto slibů však není jisté s ohledem na rychlost, s jakou americký prezident mění svůj názor. Evropské země se tak budou muset spoléhat především samy na sebe. Nepůjde ale zdaleka o všechny státy, již nyní je zjevné, že některé si budou chtít zajistit svou bezpečnost raději dohodou s východními diktátory, nebo spíše dobrovolně se za garanci míru zařadit do sféry jejich výsadního vlivu.

Má tedy demokracie a vláda práva v mezinárodních vztazích ještě nějakou šanci? Pokud hlavní světové velmoci nebudou tyto hodnoty ctít, tak nikdo jiný je vynutit nedokáže. USA v čele s Donaldem Trumpem na ně rezignovaly, odhodily je jako nežádoucí překážku při dosahování vlastních mocenských cílů. Nejsilnější blok demokratických států světa se tak rozpadl, zbyli po něm jen pohrobci, kteří se nyní snaží stabilizovat svou pozici vytvořením nového menšího jádra v podobě „koalice ochotných“, kterým současný vývoj není lhostejný a chtějí si zachovat své hodnotové směřování. Kdo bude novým vůdcem této skupiny, zatím není jasné, nebude však zdaleka omezena jen na Evropu, jak

ukazuje zájem Kanady, která je rovněž vystavena silnému americkému tlaku. Pokud tedy americký lid nesvrhne svého šíleného vládce a nevrátí se ke svým demokratickým kořenům a hodnotové orientaci, které by jednotu euroatlantického impéria opět obnovily, čeká nás podobný osud jako starověkou Římskou říši. Přežije jen její východní část v podobě transformované Byzantské říše, jako poslední pevnost a ochránce jejího civilizačního dědictví čelící osamocené tlaku barbarských hord toužících po jejím definitivním úpadku a zkáze.

